

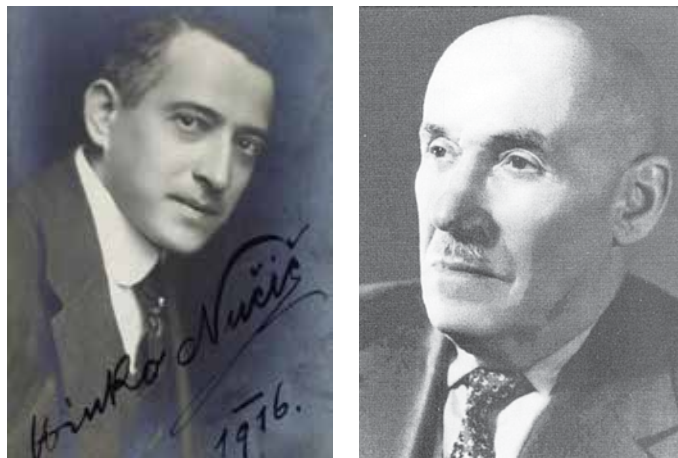

**Slovenski dom
Naš drugi dom
1929 - 2019**

KRATKA ZGODOVINA SLOVENSKEGA DOMA

Za rojstni dan našega društva štejemo 9. november leta 1929, ko so bila potrjena pravila kulturno-prosvetnega združenja z imenom Narodna knjižnica in čitalnica (NAKIČ). Kot ustanovitelji društva so se v zgodovino vpisali (po abecedi): **Av gust Arselin**, direktor Delavske zavarovalnice, **Radoje Hudoklin**, akademski kipar, **Fran Kogoj**, profesor medicine, **Janko Mešiček**, zavarovalni uradnik, **Hinko Nučič**, igralec in režiser, **Hugo Rumpret**, blagajnik zagrebske sokolske župe, **Vladimir Vaupotič**, železniški uradnik, **Robert Zalokar**, višji svetnik Železniške direkcije, **Boris Zarnik**, profesor biologije, **Fran Zavrnik**, profesor veterine (ki je sklical prvo sejo pripravljalnega odbora 2. oktobra 1929 in nato postal prvi predsednik NAKIČ-a), in **Fran Zdolšek**, ravnatelj ekspozitive Jutra.

Društvo so želeli poimenovati Slovenska knjižnica in čitalnica, vendar zaradi političnih okoliščin uporaba narodnostnega prirednika ni bila mogoča. Čez sedem let se je NAKIČ preimeno-

Dr. Fran Zavrnik in Hinko Nučič. Foto: arhiv društva

Redn. št.	Ime	Prejeto	Prejeto	Prejeto	Prejeto
1.	H. Arselin, Fran.	zav. Delavska	Zagreb	zav. Delavska	1929
2.	H. Hudoklin, Radoje	akademski kipar	Zagreb	akademski kipar	1929
3.	H. Kogoj, Fran.	prof. medicina	Zagreb	prof. medicina	1929
4.	J. Mešiček, Janko	zav. uradnik	Zagreb	zav. uradnik	1929
5.	H. Rumpret, Hugo	blagajnik	Zagreb	blagajnik	1929
6.	V. Vaupotič, Vladimir	železniški uradnik	Zagreb	železniški uradnik	1929
7.	R. Zalokar, Robert	višji svetnik	Zagreb	višji svetnik	1929
8.	B. Zarnik, Boris	prof. biologije	Zagreb	prof. biologije	1929
9.	F. Zavrnik, Fran	prof. veterine	Zagreb	prof. veterine	1929
10.	F. Zdolšek, Fran	ravnatelj	Zagreb	ravnatelj	1929

Iz prve članske knjige novega slovenskega društva v Zagrebu. Foto: arhiv društva

val v Narodni dom. To ime se je uporabljalo tudi med drugo svetovno vojno, ko je bilo društvo v ilegali. Čeprav so v NDH ustaške oblasti prepovedale vse, kar ni bilo hrvaško, so rojaki – z dramskim umetnikom **Hinkom Nučičem** in tovarnarjem **Vilimom Bizjakom** na čelu – ohranili dokumentacijo, knjižnico in drugo društveno premoženje, vključno s prostori, kjer so pomagali slovenskim izgnancem. Po osvoboditvi se je društvo preimenovalo v Slovenski dom Zagreb. To ime je – s premorom med letoma 1991 in 1994, ko se je imenovalo Slomškovo prosvetno društvo Slovenski dom – ohranilo vse do danes. Zadnjih 25 let ga vodi **Darko Šonc** (pregled preostalih predsednikov je v okvirju). Šonc je bil leta 2012 odlikovan z redom za zasluge Republike Slovenije za prispevek k ohranjanju slovenske kulture in jezika, povezovanju slovenske skupnosti na Hrvaškem ter krepitvi dobrososedskih odnosov.

Kraljevina Jugoslavija, NDH, SFRJ, Republika Hrvaška. V vsaki državi in ureditvi je slovensko društvo znalo najti svoj prostor in *modus operandi*. Bila so obdobja, ko je bolj životarilo kot polno živelo, zaradi okoliščin ali notranjih nesoglasij, vendar sta vsakemu padcu in zastoju sledila vnovičen vzpon in nov zagon.

Predsednik društva Darko Šonc je bil leta 2012 za prispevek k ohranjanju slovenstva na Hrvaškem odlikovan z redom za zasluge. Foto: UPRS

80. obletnica Slovenskega doma v dramskem gledališču Gavella, leta 2009. Foto: arhiv društva

Članom največ pomeni, da se v društvu lahko pogovarjajo „po domače“, v slovenščini. Foto: arhiv društva

DRUŠTVENI PROSTORI

Društvo je delovalo na vseh koncih Zagreba in se kar naprej selilo, prostore so prodali ali so bili oddani drugim, včasih so selitvam botrovala politične razmere. NAKIČ je prvih pet let deloval v Gundulićevi ulici 29, naslednja tri leta v Ulici kraljice Marije (v današnji Hebrangovi ulici), naslednja postaja je bila Berislavićeva ulica 11, a le za dve leti. Že leta 1940 je bila spet potrebna selitev, tokrat na Tomislavov trg 19. Ko je tam med vojno delovalo zavetišče za begunske otroke, je bil sedež društva v Berislavićevi ulici 6. Po vojni je Slovenski dom v uporabo dobil hišo v Trenkovi ulici 9. Zadnja selitev je potekala pred okroglimi 70 leti. Takrat se je društvo ustalilo v Masarykovi ulici 13. Po razpadu nekdanje skupne države je bila usoda prostorov dalj časa negotova. V obdobju čakanja je bila leta 1994 izvedena celovita prenova, kasneje še enkrat leta 2003. Po končanem postopku denacionalizacije so prostori pripadli Mestu Zagrebu in pozneje hrvaški vladi, društvo pa je še naprej najemnik. Vse zamisli, da bi jih odkupili, so se iz-

Knjižnica in čitalnica Slovenskega doma je primerna tudi za druženje. Foto: arhiv društva

ČLANSTVO

NAKIČ ni bilo edino slovensko društvo, ki je delovalo v Zagrebu v času prve Jugoslavije, pa vendar se je vanj že v prvem letu včlanilo prek tisoč ljudi. Prvi povojni podatek je iz leta 1946, ko je bilo evidentiranih 1361 članov, leta 1950 jih je bilo že 2232. Postopno je članstvo usihalo. V letu 1989 je bilo le še »120 aktivnih članov«. V 90. letih je število članov spet naraščalo, se v novem tisočletju ustalilo, v zadnjem obdobju pa spet zmanjšalo in leta 2019 ustavilo pri številki 500. Popisi prebivalstva kažejo, da se slovenska skupnost ne le krči, ampak tudi stara (povprečen Slovenec na Hrvaškem je star 59,7 leta), nove generacije se ne opredeljujejo kot Slovenci, dosedanje oblike združevanja jih ne pritegnejo. Ob razpadu Jugoslavije je na Hrvaškem živelo nekaj manj kot 24 tisoč Slovencev, leta 2001 še dobrih 13 tisoč, ob zadnjem popisu leta 2011 pa natanko 10.517.

Slovenski dom na Masarykovi 13 v Zagrebu. Foto: Antun Bukovec

jalovile. Škoda. S tem bi se trajno rešilo prostorsko vprašanje Slovenskega doma, hkrati pa bi dobili možnost, da bi sredi Zagreba zraslo slovensko kulturno-poslovno središče.

KNJIŽNICA IN ČITALNICA

Prvih 150 knjig so prispevali ustanovni člani in uredništvo časopisa Jutro. Po enem letu je bilo članom na voljo 1207 knjig, tik pred drugo svetovno vojno že trikrat toliko. Po nakupu miz in stolov je oživel čitalniški prostor: delovala sta bralni klub in krog bralcev, člani društva so lahko prebirali vse takratne slovenske časopise. Knjižnična in čitalniška ponudba sta se prilagajali zanimanju in družbenim okoliščinam. Zgodovina beleži več donacij; še danes knjižnica hrani predvojne letnike Ljubljanskega zvona in Sodobnosti, ki so ji bili podarjeni. Po osamosvojitvi Slovenije in Hrvaške sta se evidentiranje knjig in izposoja modernizirala, število knjig se je do leta 2004 povzpelo na 4604, danes jih je prek 7 tisoč. Žal pa je vse manj bralcev. Pred 15 leti je bilo rednih obiskovalcev knjižnice sto, po zadnjih podatkih le še deset. Knjižnico vodi **Darija Stantić**.

ZBOROVSKO PETJE

Že leta 1930 so v društvu ustanovili mešani pevski zbor (MePZ), kasneje še moškega in ženskega, v 70. letih je deloval tudi Slovenski oktet SLOK. V povojni Jugoslaviji je bil moto pevskega zbora: S pesmijo širiti bratstvo Hrvatov in Slovencev. Številčni in kakovostni vrh so dosegli leta 1952, ko je imel 51-članski MePZ prvi samostojni koncert v Glasbenem zavodu,

Pevski zbor Slovenski dom z dirigentom prof. Ivico Ivanovičem in harmonikarjem Francom Ropom na nastopu ob dnevu zagrebških narodnih manjšin leta 2013 na Zrinjevcu. Foto: Darko Abramović

Dirigent Franc Kene (prvi z desne) in zbor Slovenski dom na koncertu Primorska poje, ki je bila leta 2010 v mali koncertni dvorani Vatroslava Lisinskega v Zagrebu. Foto: arhiv društva

ZALOŽNIŠKA DEJAVNOST

Med letoma 1932 in 1933 je društvo izdajalo glasilo Odmev. Izšlo je deset številčk. Prvi poskus oživitve je uspel leta 1992, ko je izšla ena številka biltena Korenine in vezi. Drugi poskus leta 1996 je bil uspešnejši. Pobudnik in prvi urednik je bil **Silvin Jerman**, gonilna sila pa tedanja dopisnica RTV Slovenija iz Zagreba **Ilinka Todorovski**. Nastal je Novi odmev, ki od takrat izhaja tri- do štirikrat na leto, predvsem kot kronika delovanja Slovenskega doma. V zadnjem desetletju podrobneje spremlja tudi izstopajoče dogodke

Zbor ni zamudil nobenega pevskega tabora v Šentvidu pri Stični. Foto: arhiv društva

nekajkrat so ga posneli za hrvaški radio. Pevci so se leta 1979 udeležili prvega Tabora pevskih zborov v Šentvidu pri Stični in te tradicije niso nikoli prekinili. Po osamosvojitvi so se začeli redno udeleževati revije pevskih zborov Primorska poje; leta 2008 je eden od koncertov prvič potekal tudi v Zagrebu. Slovenska zborovska pesem je nepogrešljiva na številnih dogodkih v Slovenskem domu in prireditvah v Zagrebu. MePZ od leta 1998 redno nastopa na reviji manjšinske ustvarjalnosti v dvorani Vatroslava Lisinskega, na božičnem koncertu manjšinskih zborov v zagrebški katedrali, odhaja na gostovanja po Hrvaški in Sloveniji, od Medvod do Metlike. Pred 14 leti se je steklo posebno prijateljstvo z MePZ Lisca iz Sevnice, ki ga vsako leto okrona vsaj en skupni koncert.

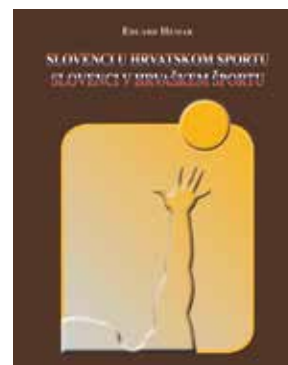
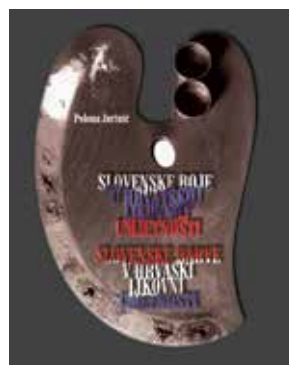
Najdaljši dirigentski staž je imel **Franc Kene**, zbor je vodil med letoma 1998 in 2011, od takrat je zborovodja **Ivica Ivanović**. Dolgoletna predsednica zbora je bila **Ivanka Nikčević**, od leta 2015 to nalogo opravlja **Stanka Herak**.

Že 15 let vzporedno deluje MePZ duhovne sekcije A. M. Slomška, ki poje na slovenskih mašah v Zagrebu in Sloveniji ter se udeležuje revije Primorska poje. Vodi ga dirigent **Vinko Glasnović**, ki je tudi uglasbil več Slomškovich pesmi.

Za dolgoletno negovanje zborovske pesmi so številni člani obeh zborov prejeli Gallusova priznanja Javnega sklada za kulturne dejavnosti Republike Slovenije.

v preostalih slovenskih društvih na Hrvaškem. Med najbolj priljubljenimi rubrikami je Preteklost v sedanosti, v kateri oživijo zgodbe o globokih slovensko-hrvaških vezeh. Žal skoraj vsaka številka beleži tudi poslednja slovesa od članov društva. Od leta 2017 je urednica **Agata Klinar Medaković**. Časopis je dostopen na spletni strani društva, od letos tudi v slovenski digitalni knjižnici Dlib.si. Slovenski dom je med letoma 2003 in 2019 izdal dvaindvajset knjig in brošur, med njimi nekaj pesniških zbirk članov, največ

pa je zgodovinskih pregledov. Poleg knjige o prvih 70 letih Slovenskega doma izstopa trilogija o pomembnih Slovencih na Hrvaškem: Slovenski umetniki na hrvaških odrih (2011) avtorjev **Branka Hećimovića**, **Marije Barbieri** in **Henrika Neubauerja**, Slovenske barve v hrvaški likovni umetnosti (2012) avtorice **Polone Jurinić**, članice Slovenskega doma, ki je popisala tudi druge pomembne zgodovinske vsebine, ter Slovenci v hrvaškem športu I. in II. avtorja **Eduarda Hemarja** (2014, 2019). V nastajanju je knjiga o slovenskih znanstvenikih na Hrvaškem, gradivo že zbira **Filip Škiljan**, ki je tudi avtor zadnje knjige v založbi Slovenskega doma – o Franu Zavrniku. Med člani je največ zgodovinskih vsebin popisala **Polona Jurinić**. Tudi knjige so dostopne na društveni spletni strani (www.slovenici-zagreb.hr). Ta je sicer namenjena predvsem sprotni objavi pomembnih informacij. Za vstop v svet družabnih omrežij se društvo še ni opogumilo.

Trilogija Slovenski umetniki na hrvaških odrih, Slovenske barve v hrvaški likovni umetnosti, Slovenci v hrvaškem športu I in II.

Izid 60. številke Novega odmeva in razstava o zgodovini društvenega glasila, leta 2016. Foto: Toni Hnojčik

DUHOVNA SEKCIJA A. M. SLOMŠKA

Po razpadu Jugoslavije so v Zagrebu začele potekati maše v slovenščini, sprva v cerkvi sv. Roka, kasneje v kapeli Ranjenega Jezusa na Trgu bana Josipa Jelačića. Najprej je maševal vodja Rafaelove družbe **Janez Rihar**, kasneje lazarist **Andrej Urbancl** iz župnije Vrapče. Po odhodu lazaristov za maše skrbijo duhovniki iz Videmske in Leskovške dekanije. Ob 20-letnici slovenskih bogoslužij v Zagrebu je 13. novembra 2012 maševal ljubljans-

Nastop zbora duhovne sekcije A. M. Slomšek na podelitvi Gallusovih značk leta 2015 v Slovenskem domu. V ospredju zborovodja prof. Vinko Glasnović. Foto: N.L.

Leta 2016 nas je obiskal škof Andrej Glavan. V imenu društva ga je pozdravil Franc Strašek. Foto: arhiv društva

ski nadškof in metropolit **Anton Stres**, ki je tudi obiskal Slovenski dom. V Slovenskem domu so vernike obiskali tudi škofje **Metod Pirih** (1993), **Alojz Uran** (2004), **Andrej Glavan** (2014) in **Stanislav Lipovšek** (2017).

Od leta 1994 v društvu deluje Duhovna sekcija A. M. Slomška, ki skrbi za druženja po nedeljskih bogoslužjih v Slovenskem domu, romanja in druge dogodke ter delovanje pevskega zbora. Dolgoletni steber te sekcije je bila **Martina Koman**, kasneje sta jo vodili **Slavica Horjak** in **Olga Tkalčec**. MePZ A. M. Slomška že 25 let predano vodi prof. **Vinko Glasnović**.

DRUŽENJE IN RAZVEDRILO

Prvo druženje je že pred uradno ustanovitvijo društva pripravil t. i. zabavni odbor: člane je povabil na miklavževanje. V društvu so se zabavali na pustnih, silvestrskih in novoletnih veselicah ter mladinskih čajankah. Med obema vojnama so bili priljubljeni plesni večeri. Med letoma 1950 in 1959 so jih prirejali vsak torek in nedeljo. V 70. letih so »plesnjaki v Slovincu« ob koncih tedna privabili tudi po 500 ljudi. V pousamosvojitvenem obdobju so se poleg zabav s tradicionalnim

pridihom, kot sta pustovanje in martinovanje, uveljavila srečanja, poimenovana V petek se dobimo. Od leta 1995 se vsak prvi petek v mesecu člani zberejo na praznovanju rojstnih dni, pripovedujejo si anekdote, izvajajo skeče, pojejo in plešejo. Za prve petke so bili zadolženi **Marijan Horn**, **Silvin Jerman** in **Alojz Kramar**, lani je organizacijo prevzela **Irena Hribar - Pavlovič**. Ker se članstvo stara, obisk upada. Nov recept za družabne vrhunice se še išče.

Oče prvih petkov Silvin Jerman (desno) s Slavkom Alojzom Kramarjem. Foto: arhiv društva

Na petkovih srečanjih je vedno veselo. Foto: arhiv društva

KREATIVNA DELAVNICA ŠOPEK

Svoje stvaritve so članice Šopka prvič razstavile za veliko noč 2006: raznobarvni pirhi, poslikani tradicionalno in po lastnem navdihu, cvetje iz papirja, bidermajerski šopki so navdušili obiskovalce Slovenskega doma. Velikonočne razstave so postale stalnica, kmalu pa so se uveljavile tudi božične prodajne razstave z zimskim repertoarjem, raznovrstnimi okraski za jelke, venčki in figuricami za jaslice. Ustvarjalnost se je širila na

poslikave stekla in keramike. Uporabljene tehnike in materiali pravzaprav nimajo meja. Članice razstavljajo tudi na različnih prireditvah v Zagrebu, pri drugih hrvaških društvih in tudi v Sloveniji. Zamisel za ustanovitev ustvarjalne delavnice se je rodila leta 2005, ko je član MePZ **Jakov Šimunović** pevkam predstavil svoj konjiček in jih v hipu navdušil. Šopkovke je vodil do leta 2013, od takrat dejavnosti usklajuje **Stanka Novkovič**.

Šopkove razstave so od leta 2006 nepogrešljiv uvod v velikonočno praznovanje. Foto: S.K.

Članice kreativne delavnice vsako leto presenetijo s kakšno novostjo. Foto: akm

PREDAVANJA IN PREDSTAVITVE KNJIG

Ob ustanovitvi društva je začel delovati prosvetni odsek, ki je ob sredah pripravljala raznovrstna predavanja. Prvi je leta 1930 predaval **Boris Zarnik**, o razvoju človeka. V zadnjih 25 letih je bilo prek 200 predavanj, od domoznanskih in potopisnih do zdravstvenih in literarnih.

Najbolj obiskani so bili tematski ciklusi, denimo predavanja tujih veleposlanikov v drugi polovici 90. let, ki jih je Slovenski dom pripravljala v sodelovanju s Koordinacijo hrvaških društev prija-

alpinizma, med njimi **Viki Grošelj**, **Andrej** in **Marija Štremfelj**, **Tomislav Tomo Česen**, **Marko Prezelj** in **Tone Škarja**, **Monika Kambič**, **Martina Čufar Potard**, **Nastja Davidova**.

V Slovenskem domu svoje knjige in prevode v hrvaščino predstavljajo številni slovenski avtorji, literati, zgodovinarji, biografi in tudi prevajalci. Iz zadnjega obdobja omenimo le **Kajetana Koviča**, **Gorana Vojnoviča**, **Deso Muck**, **Boža Repeta**, **Jagno Pogačnik**, **Anito Peti - Stančič**, **Bojana Balkovca**. Povod za

Pogovorni večer Tanje Borčič Bernard (desno) s pisateljem Borisom Pahorjem, leta 2015. Foto: MB

Milan Kučan na predstavitvi biografije dr. Boža Repeta: Milan Kučan, prvi predsednik, leta 2016. Foto: Toni Hnojčik

Stipe Božić, Viki Grošelj in Željko Žarak (z desne) na predstavitvi knjige Nejšca Zaplotnika Pot, leta 2009. Foto: arhiv društva

Predstavitve slovenske uspešnice Čefurji raus!, leta 2010. Z leve: avtor Goran Vojnovič, prevajalka Anita Peti-Stantič, povezovalka Agata Klinar Medaković. Foto: arhiv društva

teljstva. Pred volitvami leta 1997 so se pogovorov z naslovom V obraz udeleževali prvaki parlamentarnih strank. Med letoma 2014 in 2018 je na pogovornih večerih s **Tanjo Borčič Bernard** sodelovalo več izstopajočih osebnosti, med njimi **Milan Kučan**, **Boris Pahor**, **Lojze Peterle**, **Vojko Volk**, **Jadranka Kosor**, **Matjaž Kek**, **Smiljana Knez**. Izjemno obiskani so Alpinistični četrtki, ki od leta 2012 potekajo na pobudo in v sodelovanju s hrvaškim planincem **Željkom Žarkom** in pobudo Penjati se mora. V Slovenskem domu so nastopala vsa velika imena slovenskega

predavanja so tudi obletnice: v Trubarjevem letu je o jezikovnih vezeh predaval **Alojz Jembrih**, v Plečnikovem letu o arhitektove opusu **Peter Krečič**, v Maistrovem letu o generalovi dediščini **Zvezdan Markovič**, v Cankarjevem letu je predstavitev Cankarja v stripu spremljal tudi gledališki performans, ob 140-letnici rojstva **Zofke Kveder** smo v Slovenskem domu gostili njene zagrebške potomke: vnukinjo koreografinjo **Tihano Škrinjarić**, pravnikinjo pisateljico **Sanjo Pilić** in prapravnukinjo fotografkinjo **Vladimiro Spindler**.

IZLETI IN ŠTUDIJSKA POTOVANJA

Izletniški odsek NAKIČ-a je člane vabil na izlete v bližnja kraja Podsused in Samobor, priljubljene izletniške točke v Sloveniji pa so bile na Gorenjskem, predvsem Golica in Bohinj. Takoj po drugi svetovni vojni je bilo nekaj obiskov obmejnih krajev, izletniški bum pa je društvo doživelo med letoma 1972 in 1975, ko so člani pod vodstvom **Frana Petreja** prekrižarili Slovenijo. V zadnjem obdobju je samostojnih izletov manj, zelo veliko pa je ogledov znamenitosti ob robu pevskih gostovanj, romanj, vseslovenskih srečanj ali slovesnosti ob slovenskih praznikih. Člani izkoristijo vsako priložnost, da spoznajo košček rodne grude. Vse bolj priljubljena postajajo študijska potovanja, v organizaciji Sveta slovenske nacionalne manjšine mesta Zagreba (SSNM MZ), ki so namenjena poglobljenemu spoznavanju dediščine in znamenitosti. Ljubitelji gora si slovenska pogorja ogledujejo v organizaciji hrvaških planinskih društev. Večkrat je vznikla zamisel o planinski sekciji; začela je delovati od letošnje pomladi. Od leta 2014 si člani vsako pomlad lahko ogledajo tudi neznani slovenski Zagreb, pod vodstvom **Marjete Trkman Kravar**.

S študijskega potovanja na Vrhniko – pri Cankarjevem spomeniku leta 2018. Foto: RP

KULTURNE PRIREDITVE

Nobeno leto ne mine brez slovesnosti ob kulturnem prazniku, ko se člani Slovenskega doma poklonijo spominu na Franceta Prešerna. Ob tej priložnosti se prirejajo koncerti, gostovanja, literarni večeri, predstavitve knjig, dramske predstave, razstave. Prva večja kulturna prireditev po drugi svetovni vojni je bil Slovenski večer 6. oktobra 1945 v Malem gledališču, današnjem gledališču Gavella. Gavellov oder je ostal priljubljeno prizorišče

večjih dogodkov in jubilejnih slovesnosti Slovenskega doma: tam smo denimo z vrhunskimi kulturnimi programi praznovali vse okrogle obletnice društva od leta 1999 naprej in bi tudi 90. rojstni dan, če ne bi gledališča prenavljali. Zadnje prireditve so povezovale **Eva Irgl**, **Violeta Tomič** in **Lara Janković**, režirali **Maja Weiss**, **Peter Juratovec** in **Tomaž Letnar**, med nastopajočimi pa so bili **Radko Polič**, **Arsen Dedić**, **Zlatko Vitez**, **Bobi Marotti** in glasbe-

Kulturni program ob dnevu reformacije, leta 2013. Foto: M.B.

Avtorski glasbeni večer Adica in prijatelji, na katerem so sodelovali Mladen Kušec, Vojo Šiljak, Marija Mlinar, Lidija Percan, Zdenka Kovačiček, Miro Ungar, Višnja Korbar in kvartet Melos. Dvorano Slovenskega doma je napolnil glas legendarne Zdenke Kovačiček. V ozadju Adica Dobrič-Jelača in Vojo Šiljak. Foto: Antun Bukovec

Dan državnosti v zagrebškem Muzeju sodobne umetnosti, leta 2019.
Foto: Antun Bukovec

na skupina Sudar, ki je delovala pod okriljem Slovenskega doma. Kulturne prireditve so stalnica ob slovenskih državnih praznikih, večkrat potekajo tudi v soorganizaciji s slovenskim veleposlanštvom v Zagrebu. Letošnji skupni sprejem ob dnevu državnosti je potekal v Muzeju sodobne umetnosti. Glasbeni program so izvedli študenta zagrebške glasbene akademije iz Slovenije, sopranistka **Anja Žabkar** in tenorist **Matic Zakonjšek**, ob klavirski spremljavi **Zorana Šonca**, dolgoletnega člana Slovenskega doma. Tudi v preteklosti so v programih sodelovali izstopajoči umetniki s slovenskih in hrvaških opernih in dramskih odrov: **Josip Križaj**, **Josip Gostič**, **Vilma Bukovec**, **Mario Šimenc**, **Josip Šutej**, **Hinko Nučič**, **Vika Podgorska**, **Josip Bobi Marotti**, **Ivica Kunej** ... Člani Slovenskega doma obiskujejo prireditve, ki častijo slovensko-hrvaške vezi, med drugim tradicionalno sodelujejo v Vrazovi Ljubi-

Festivala hrvaške ljubezenske poezije katerega se zadnjih nekaj let udeležujejo tudi slovenske pesnice in pesniki. Na sliki Ines Cergol, leta 2014. Foto: akm

ci, prazniku poezije v Samoborju, posvečenemu muzi Stanka Vraza. Veliko je tudi umetniških dogodkov na odru Slovenskega doma. Omenimo nastope gledališke skupine reške Bazovice, študentov slovenščine na zagrebški Filozofski fakulteti in študentov glasbe na Glasbeni akademiji v Zagrebu ter barda hrvaške poezije **Eneša Kiševića**. Nepozaben je bil koncert v spomin na Majdo Sepe, ko so se na odru Prešernove dvorane zvrstile tudi legendarne **Elvira Voča**, **Zdenka Vučković**, **Ksenija Erker**, **Anica Zubović**, **Elda Viler** in **Zdenka Kovačiček**, v spremljavi **Mojmirja Sepeta**. V Prešernovi dvorani so bile tudi projekcije dokumentarnih in igranih filmov v produkciji RTV Slovenija, HRT in neodvisnih producentov, na primer: Tipično slovensko: kozolec, Zgodbe z meje, Kako se je začelo na Soči 1915, portreti Josipa Rijavca in Marije Vere itd.

UČENJE SLOVENŠČINE

Spodbujati pogovarjanje v materinščini sredi hrvaškega glavnega mesta je bilo vselej najpomembnejše vodilo društva. Zanimanje za obnavljanje znanja ter učenje slovenščine pa se je pojavilo po osamosvojitvi Slovenije in Hrvaške. Na prvo povabilo leta 1992 se je sredi vojnih razmer odzvalo toliko ljudi, da so morali oblikovati kar dve skupini. Kasneje je zanimanje kopnelo, pouk obiskuje od 10 do 15 učencev, razdeljenih v začetno in nadaljevalno skupino. Od leta 1995 slovenščino poučuje **Marja Crnković**. Dopolnilnega pouka slovenščine ali drugačne trajne oblike učenja jezika za najmlajše v društvu zaradi premajhnega zanimanja ni bilo mogoče vzpostaviti, bilo je nekaj poskusov druženj na urah pravljic in otroških delavnicah, ki pa so hitro zamrli. Hrvaška zakonodaja je leta 2008 omogočila več oblik učenja jezikov manjšin v osnovnih in srednjih šolah. Za Slovence na Hrvaškem zaradi razpršenosti pride v poštev le tako imenovani model C, ki omogoča, da jezik manjšine postane ocenjevan izbirni jezik, ki se ga učenci učijo od 2 do 5 šolskih ur na teden. To možnost so doslej izkoristili v Varaždinski, Me-

džimurski in Primorsko-goranski županiji, v Zagrebu pa še ne, tudi zaradi zapletenih pripravljalnih postopkov, ki jih društvo ne more prevzeti nase.

Učenci slovenščine z učiteljico Marjo Crnković (tretja z desne), leta 2015. Foto: I.N.

LIKOVNE, FOTOGRAFSKE IN DRUGE RAZSTAVE

Od preureditve društvenih prostorov leta 1994 je Prešernova dvorana postala primerno prizorišče za galerijsko dejavnost. Prva odmevna razstava, ki je vrata Slovenskega doma odprla tudi zahtevnemu zagrebškemu občinstvu, je spomladi 1996 pod naslovom Slovenski krog v Zagrebu predstavila izbor del šestih uveljavljenih kiparjev in slikarjev slovenskih korenin, ki so živeli in ustvarjali v Zagrebu. Razstave akademskih in ljubiteljskih likovnih umetnikov iz Slovenije in Hrvaške (**Vasilija Josipa Jordana**, **Munirja Vejzovića**, **Jožeta Rebernaka**, **Jožeta Ciuhe**, **Darje Lobnikar Lovak** ...) so vselej dobro obiskane in odmevne. Razstavljajo tudi fotografi, med njimi sta bila legendarna **Marija Braut** in **Stanko Vrtovec**. Od leta 2017 se v sodelovanju

Razstava z Aljaževim stolpom v Slovenskem domu, leta 2016.. Foto: Toni Hnojčik

Zvočna razstava o Prešernu v popularni glasbi, leta 2018. Foto: SŠ

Z otvoritve slikarske razstave Vladimirja Brezarja, leta 2016. Foto: Antun Bukovec

z društvom Fijaker na skupinskih razstavah predstavljajo tudi mlajši zagrebški fotografi.

Veliko je tematskih razstav, bodisi o delovanju društva (npr. o nekdanjem predsedniku in dramskem umetniku Hinku Nučiču ali ob 20-letnici izhajanja Novega odmeva) bodisi o pomembnih domoznanskih temah. Na razstavah so obiskovalci med drugim spoznali usodo slovenskih izgnancev 1941–1945, zgodovino Aljaževega stolpa, športni legendi **Nikolo Turka** in **Leona Štuklja**, mariborskega admirala Wilhelma Tegetthoffa in bitko pri Visu 1866, obraze in dela znanih Slovencev v Zagrebu, zgodovino Borštnikovih srečanj ter druge pomembne rojake, kot sta Rudolf Maister in Primož Trubar.

Izkupiček sedmega salona miniatur leta 2017 je bil namenjen otrokom z razvojnimi težavami in invalidnostjo. Foto: akm

GLASBENO USTVARJANJE

Dobro desetletje so bili zaščitni znak Slovenskega doma – harmonikarji. Med letoma 1977 in 1987 je orkester pod vodstvom Zvonka Šiljca nastopal na prireditvah v društvu ter številnih zagrebških in hrvaških odrih. Prejeli so številna priznanja, domača in mednarodna, denimo srebrno plaketo na fe-

Sudar Percussion na slovesnosti ob 85. obletnici Slovenskega doma v dramskem gledališču Gavella. Foto: Antun Bukovec

stivalu v Gospiću, zlati medalji na festivalu v Franciji, srebrno priznanje v Ženevi.

Med letoma 2005 in 2015 je blestel orkester Sudar Percussion, pod vodstvom tolkalca **Gorana Goršeta**. Sprva je deloval pod imenom Slovenica, sestavljali pa so ga mlajši glasbeniki, člani Slovenskega doma in študenti Glasbene akademije Zagreb. Osredotočili so se na igranje slovenskih ljudskih pesmi v izvirnih in posebnih aranžmajih. Kasneje se je sestava spremenila, ansamblu se je pridružil skladatelj in pianist **Matej Meštrović**, repertoar se je razširil, preimenovani v orkester Sudar so bili kot glasbena atrakcija vabljeni na številne festivale, od Dubrovniških poletnih iger do Splitskega poletja. Po prvem nastupu na 75-letnici Slovenskega doma decembra 2004 so postali nepogrešljivi na večjih prireditvah društva. Leta 2015 je skupina izdala svoj prvi album Eat Suite. Skupina od takrat išče nove glasbene izraze, uspešno deluje še naprej, a ne več pod okriljem Slovenskega doma.

IZGNANCI 1941–1945

Ko je bilo današnje slovensko ozemlje med drugo svetovno vojno razkosano, so nemški nacisti z okupiranih območij že leta 1941 izgnali 63 tisoč Slovencev, med njimi okoli 10 tisoč na Hrvaško. Tu so si številni izgnanci kasneje ustvarili nov dom. V Slovenskem domu je bila 16. decembra 2003 ustanovljena Krajevna organizacija Društva izgnancev Slovenije Zagreb (KO DIS), ki si prizadeva za ohranitev spomina na to temačno zgodovinsko obdobje, za pravice žrtev vojnega nasilja in izterjavo odškodnine. Predsednik je **Slavko Alojz Kramar**. Člani se udeležujejo dogodkov v Sloveniji, predvsem izgnanskih srečanj pri gradu Rajhenburg ter pohodov ob okupacijskih mejah Nemčije in NDH v Posavju, prirejajo spominske dogodke in zapisujejo spomine za Novi odmev, v društvenih prostorih konzularna služba slovenskega veleposlaništva v Zagrebu izganecem vsako leto izdaja potrdila o preživetju. V založbi Slovenskega doma je leta 2016 izšla knjiga **Slavka Alojza Kramarja**

Z občnega zbora izgnancev leta 2017. Foto: arhiv društva

Slovenci v Neodvisni državi Hrvaški. Večkrat je bila na obisku predsednica DIS **Ivica Žnidaršič**.

OSTALE DEJAVNOSTI

V različnih obdobjih opazimo rojevanje in ugašanje posameznih dejavnosti; velikokrat je to odvisno od posameznikov, ki postanejo motor neke dejavnosti, po njihovem odhodu pa zmanjka moči za nadaljevanje.

Pred drugo svetovno vojno je v društvu deloval propagandni odsek, ki je bil zadolžen za pridobivanje članstva. Leta 1932 je v nekaj mesecih zbral podatke in naslove 16 tisoč Slovencev v Zagreb.

Med letoma 1981 in 1989 je izstopala plesna dejavnost. Plesalci Slovenskega doma so tekmovali in pobirali nagrade v standardnih in latinskoameriških plesih ter redno nastopali na prireditvah v društvu in drugod. Leta 1988 je bil Slovenski dom celo organizator mednarodnega turnirja v akrobatskem rokroku v Zagrebu. Vaje plesnih skupin je obiskovalo do 40 članov.

Vse do začetka druge svetovne vojne so v društvu prirejali šahovske turnirje, člani šahovskega odseka so bili uspešni na različnih tekmovanjih.

V prvih povojnih letih je bila posebej prepoznavna dramska sekcija, ki je prestopila društveni prag in nastopala celo na poklicnih odrih, denimo gledališča Komedija in Gavella. Režiral je takratni predsednik društva in poklicni režiser **Hinko Nučič**, med izvedbami pa omenimo Cankarjevo Pohujšanje v dolini šentflorjanski, Golarjevo Vdovo Rošlinko, Zupanove Belokranjske kresove in Linhartov Ta veseli dan ali Matiček se ženi. Dejavnost je oživela med letoma 2004 in 2005, ko se je spletlo imenitno sodelovanje med nekdanjim igralcem **Ivico Kunejem** in lektoricco slovenščine na Filozofski fakulteti Zagreb **Matejko Tirgušek**; mladi člani Slovenskega doma in študenti slovenskega jezika so izvedli Möderndorferjevega Podnajemnika in dramski recital z naslovom Neznani Prešeren ali slike iz pesnikovega življenja. Ivica Kunej je tudi stalni recitator in interpret poezije na dogodkih v društvu, pripravil je tudi odmevne literarne večere.

Večno vprašanje je, kako pritegniti mlade. Že v prvih letih po nastanku društva so ustanovili mladinski odsek, ki se je vključeval v različne dejavnosti, od športnih do izletniških, mladi so pripravili miklavževo in božično obdarovanje otrok. Po drugi svetovni vojni je med letoma 1947 in 1953 pod vodstvom pisate-

ljice, pesnice in režiserke **Ruže Lucije Petelin** delovala pionirska sekcija. Vse do leta 1972 sta izmenjaje delovala mladinska sekcija in Slovenski študentski klub, člani so organizirali športna tekmovanja in ples. Več poskusov za aktiviranje otrok, učencev, dijakov in študentov je bilo tudi po letu 1991, a so praviloma po nekaj mesecih ugasnili. Študentski klub pod vodstvom **Simona Medveda** je ambiciozno deloval med letoma 2002 in 2005.

Predstava Podnajemnik v izvedbi mladih članov Slovenskega doma, katerih mentorja sta bila Ivica Kunej in prof. Matejka Tirgušek, leta 2005. Foto: arhiv društva

V tem obdobju pa so izstopale odmevne družbene akcije zunaj društvenih prostorov, ki so pritegnile pozornost tudi širše zagrebške javnosti. Prvi takšen dogodek je bil leta 1989, ko je društvo na pročelju stavbe v Masarykovi 13 postavilo spominsko ploščo **Hinku Nučiču**. Leta 2000 je bilo postavljeno obeležje **Josipu Gostiču**, na hiši v Vitezovičevi 6, kjer je dolga leta živel. Leta 2016 je svojo spominsko ploščo dobil prezgodaj umrli vrhunski rokometaš **Iztok Puc**, in sicer na pročelju zagrebške športne dvorane *Kutija šibica* na Trešnjevki, v poklon za sijajno športno kariero v slovenskem in hrvaškem dresu. Leta 2018 so prvič po hrvaški osamosvojitvi neko zagrebško ulico poimenovali po Slovincu: na pobudo društva je svojo ulico v Trnju dobil inženir **Josip Kotnik**, ki se ga Hrvati spomnijo kot glas, ki je leta 1969 komentiral TV-prenos prvih človeških korakov na Luni.

Spominske plošče dramskemu umetniku Hinku Nučiču, opernemu pevcu Josipu Gostiču in rokometašu Iztoku Pucu. Foto: Antun Bukovec

Rojaki na 25. obletnici Zveze slovenskih društev na Hrvaškem in na 11. Vseslovenskem srečanju v Zagrebu, leta 2017. Foto: Antun Bukovec

POVEZOVANJE Z ROJAKI

Kakšne so bile vezi med slovenskimi društvi v Zagrebu pred drugo svetovno vojno, ne vemo veliko, po njej pa je imel Slovenski dom nekaj časa vlogo matične organizacije za podružnice, ki so delovale na Reki, Osijeku in Karlovcu. Iz njih so se kasneje razvila samostojna društva.

Med letoma 1996 in 2018 je bil Slovenski dom sedež Zveze slovenskih društev na Hrvaškem. Najprej sta se leta 1992 povezali tedaj edini društvi na Hrvaškem – v Zagrebu in na Reki. Predsednik Zveze Slovencev je postal **Vinko Žibert**, predsednik reške Bazovice. Tam je bil tudi sedež zveze. Leta 1996 je bila preoblikovana in preimenovana v Zvezo slovenskih društev na Hrvaškem, sedež se je preselil v Zagreb in tam ostal 22 let. Ves ta čas je bil na njenem čelu predsednik Slovenskega doma **Darko Šonc**, podpredsednik in njegova desna roka pa je bil dolga leta **Franc Strašek**. Leta 2018 se je sedež Zveze vrnil na Reko, predsednica je postala **Barbara Riman**.

V zvezo je vključenih 15 društev – iz Splita, Osijeka, Varaždi-

na, Pulja, Umaga, Dubrovnika, Buzeta, Gorskega kotarja, Lovrana, Zadra, Karlovca, Labina in Poreča; šibeniško društvo je leta 2018 ugasnilo. Člani so se 2. oktobra 2004 prvič srečali v Pulju, od takrat so jesenska vseslovenska srečanja postala tradicionalna. Zagreb ga je nazadnje gostil leta 2017, ob robu velike slovesnosti ob 25-letnici delovanja Zveze slovenskih društev na Hrvaškem. Slovenski dom sodeluje v izmenjavah idej in programov ter skupnih prizadevanjih za vidnost in prepoznavnost slovenske skupnosti. O delovanju zveze in društev redno poroča Novi odmev.

Zveza je bila članica Slovenske manjšinske koordinacije (Slomak), ki je med letoma 2004 in 2006 delovala kot neformalna skupina za uveljavljanje pravic in interesov Slovencev v sosednjih državah. Slomak so sestavljale še Zveza Slovencev na Madžarskem, Društvo člen 7 in Narodni svet koroških Slovencev iz Avstrije ter Zveza slovenskih organizacij, Svet slovenskih organizacij in Slovenska kulturno-gospodarska zveza iz Italije.

Darko Šonc in Barbara Riman, leta 2019. Foto: akm

Člani Slomaka, leta 2015. Foto: arhiv društva

STIKI Z MATIČNO DOMOVINO

S tiki s Slovenijo so bili v skupni državi samoumevni, do razpada skupne države niti ni bilo potrebe po formalnih vezeh, saj so bili Slovenci v Jugoslaviji ustavotvoren narod. V novih okoliščinah pa je prišlo do dramatičnih sprememb: ko so se Slovenci na Hrvaškem leta 1991 znašli za državno mejo, so v očeh hrvaške večine postali nova manjšina z matično domovino v Sloveniji, za katero pa so postali zamejci in je bilo z njo treba še urediti odnose. Društvo je imelo ves čas oporo v slovenskem veleposlaništvu v Zagrebu, od prvega veleposlanika **Matije Malešiča** naprej. Slovenski dom so zlasti v prvih letih redno obiskovali slovenski politiki, ministri, poslanci in državniki. Omenimo predsednika **Milana Kučana** (društvo je obiskal leta 1994 in 2002) in **Danila Türka** (2008), vodje Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu, ki so bili sprva državni sekretarji, kasneje pa ministri v slovenskih vladah. Slovenska država z razpisi zagotavlja finančno podporo. Neposredni sogovornik v uradu je že dolga leta **Rudi Merljak**. Predstavniki Slovenskega doma se udeležujejo ključ-

nih srečanj in dogodkov, od vsakoletnega vseslovenskega srečanja v Državnem zboru do občasnih tematskih sej parlamentarne komisije za Slovence v sosednjih državah.

V nastajanju Zakona o odnosih Republike Slovenije s Slovinci zunaj njenih meja (2006) sta aktivno sodelovala predsednik in podpredsednik društva, **Darko Šonc** in **Franc Strašek**. Svarila sta pred delitvijo Slovencev na Hrvaškem na zamejce in Slovence po svetu, vendar je ta rešitev ostala zapisana v zakonu. Na podlagi zakona sta bila vzpostavljena ločena sveta vlade za Slovence v zamejstvu in po svetu. Predstavnik razdeljene slovenske manjšine na Hrvaškem je vabljen na letna srečanja zamejskega sveta.

Kljub neizpodbitni formalni podpori slovenske države in ugledu, ki si ga je društvo ustvarilo ne le v zagrebški, ampak hrvaški javnosti, je pred Slovenskim domom, drugimi slovenskimi društvi in slovensko skupnostjo v celoti še veliko dela, da bi jih tudi najširša slovenska javnost prepoznala kot neločljiv del slovenskega narodnega telesa in kulturnega prostora.

Obisk predsednika Danila Türka (v sredii) leta 2008. Z leve: nekdanji podpredsednik Slovenskega doma Franc Strašek, predsednik Slovenskega doma Darko Šonc, slovenski zunanji minister Samuel Žbogar, slovenski veleposlanik Milan Orožen Adamič. Foto: arhiv društva

Leta 2016 nas je obiskal predsednik državnega zbora Milan Brglez. Na sliki s predsednikom Slovenskega doma Darkom Šoncem (levo) in predsednikom Sveta za narodne manjšine RH Aleksandrom Tolnauerjem. Foto: Antun Bukovec

VPETOST V HRVAŠKO DRUŽBO

Slovenci so z novo hrvaško ustavo leta 1990 dobili položaj manjšine; v temeljnih načelih je pisalo, da je Republika Hrvaška država hrvaškega naroda in pripadnikov narodnih manjšin, med katerimi so bili Slovenci izrecno navedeni. Leta 1997 je prišlo do bolečega izbrisa, ki ga je slovenska skupnost doživela kot simbolni izraz nespoštovanja narodnostnega dostojanstva, čeprav tega v vsakdanjem življenju ni občutila. Leta 2010 je Hrvaški sabor popravil krivico z naslednjim zapisom v preambuli ustave: »Republika Hrvaška je ustanovljena kot nacionalna država hrvaškega naroda in pripadnikov narodnih manjšin:

Druženje z zagrebškim županom Milanom Bandićem in s predsedniki vseh manjšinskih svetov in predstavniki ter tajniki nacionalnih manjšin Mesta Zagreb v Slovenskem domu, leta 2018. Foto: Dražen Komar

Slovenska stojnica na Zrinjevcu na dnevu zagrebških narodnih manjšin, leta 2019. Foto: akm

Ob robu razstave Bogdana Čobala v Slovenskem domu leta 2014 sta se v hrvaškem glavnem mestu sešla zagrebški in mariborski župan, Milan Bandić in Andrej Fištravec. Foto: GZ

Srbov, Čehov, Slovakov, Italijanov, Madžarov, Židov, Nemcev, Avstrijcev, Ukrajincev, Rusinov, Bošnjakov, Slovencev, Črnogorcev, Makedoncev, Rusov, Bolgarov, Poljakov, Romov, Romunov, Turkov, Vlahov, Albancev in drugih državljanov.«

Slovenska manjšina ima tudi teoretično možnost izvolitve svojega predstavnika v sabor, v katerem imajo manjšine osem poslancev. Slovenci volijo v skupini z Albanci, Bošnjaki, Črnogorci in Makedonci. Za kandidaturo sta se doslej odločila **Darko Šonc** in **Sabina Koželj Horvat**, vendar nista imela možnosti v tekmi s kandidati številčno močnejših manjšin. Od leta 2015 je na tem poslanskem sedežu **Ermina Lekaj Prljaskaj** iz albanske skupnosti. V Slovenskem domu je še ni bilo, tudi sicer stikov ni.

V obdobju vstopanja Hrvaške v EU je bil leta 2002 sprejet Ustavni zakon o pravicah narodnih manjšin, ki je med drugim uzakonil sodelovanje manjšin v krajevnih zadevah. Slovenci imajo pravico do izvolitve svojega predstavnika ali manjšinskega sveta v več občinah, mestih in županijah. Prve volitve so bile leta 2003, ko je Slovenski dom uspešno sodeloval v postopkih kandidiranja in izvolitve Sveta slovenske nacionalne manjšine Mesta Zagreb (SSNM MZ). Društvo in svet sta od takrat neločljiva partnerja v načrtovanju dogodkov in akcij v hrvaškem glavnem mestu. SSNM MZ je tudi član Koordinacije manjšinskih svetov v Zagrebu.

Društvo ima zelo dobre odnose z mestno občino, dolgoletni župan Zagreba **Milan Bandić** se udeležuje dogodkov in podpira dejavnosti Slovenskega doma.

Leta 2004 je bil ustanovljen Svet narodnih manjšin Republike Hrvaške. Vodi ga **Aleksandar Tolnauer**, slovensko skupnost že peti mandat zastopa **Darko Šonc**.

Hrvaška država z različnimi mehanizmi sofinancira delovanje društva in slovenske manjšine v celoti.

Koncert na Cvetnem trgu, darilo slovenske skupnosti Zagrebčanom ob vstopu Hrvaške v EU leta 2013. Foto: Akm

Največje veselje je, ko se v Slovenskem domu razlega smeh najmlajšega rodu zagrebških Slovencev. Na sliki otorska delavnica leta 2014. Foto: arhiv društva.

SLOVENSKI DOM 1929–2019

V posebni prilogi 71. številke Novega odmeva zapisujemo kratek prerez 90-letnega delovanja našega društva. Prvih sedem desetletij sta v knjigi Slovenski dom v Zagrebu 1929–1999 opisala Silvin Jerman in Ilinka Todorovski. Naslednjo petletko je v prilogi Novega odmeva št. 23 leta 2004 povzel Silvin Jerman. Ob tokratnem jubileju dodajamo še nekaj poudarkov iz nadaljnjega delovanja društva.

**Avtorica: Ilinka Todorovski.
Jezikovni pregled: Marta Trobec.**